

FORME ȘI ACȚIUNI ALE MIȘCĂRII DE REZISTENȚĂ ANTIFASCISTE ROMĂNEȘTI, 1941—1944

de dr. **GELCU MAKSUTOVICI**

Eveniment aniversar de însemnătate deosebită pentru istoria națională și a clasei muncitoare din România, transformarea Partidului Socialist în Partidul Comunist Român înfăptuită acum 60 de ani, ne oferă prilejul ca în perspectiva timpului să elucidăm unele momente cruciale din acești ani, momente ce definesc în mod concludent poziția P.C.R. față de cele mai importante evenimente din evoluția social-economică și politică a țării noastre. Purtător de flacără revoluționară, Partidul Comunist Român s-a identificat cu cele mai profunde năzuințe sociale, naționale și internaționaliste ale clasei muncitoare, ale poporului român în lupta pentru apărarea drepturilor și libertăților democratice, a integrității teritoriale, independenței și suveranității patriei.

În anii grei ai războiului, Partidul Comunist Român a fost forța politică cea mai combativă care s-a ridicat de la început cu toată hotărârea împotriva războiului hitlerist, organizând mișcarea de rezistență antifascistă a poporului român, lupta pentru răsturnarea guvernului antonescian și alăturarea României la coaliția antihitleristă, realizând consensul național al unității tuturor patrioților români în înfăptuirea cu succes a insurecției de la 23 August 1944, cu declanșarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă.

Pornind de la realitățile și condițiile proprii dezvoltării mișcării antifasciste din țara noastră, a legăturilor existente între forțele politice interne, precum și a celor stabilite cu cercuri și organizații politice din afară, a conjuncturii internaționale, vom încerca să schițăm caracteristicile principalelor etape ale mișcării de rezistență antifascistă a poporului român dintre anii 1941—1944. În acest sens un îndrumar de mare eficiență teoretică și practică îl găsim în sublinierea tovarășului Nicolae Ceaușescu, secretarul general al Partidului Comunist Român, în care se precizează că: „Rezistența împotriva dictaturii militare-fasciste și a războiului a îmbrăcat forme diverse, mergând pînă la lupte de partizani și crearea formațiunilor patriotice, care au jucat un rol deosebit în realizarea actului istoric de la 23 August. Eroica noastră clasă muncitoare a fost forța hotărîtoare a luptei antifasciste, însuflețind prin exemplu său masele largi populare. Tărînimea, puternic lovită de războiul hitlerist, s-a ridicat împotriva rechizițiilor forțate, a încorporărilor, contra jafului și terorii hitleriștilor. Înțelegînd gravitatea situației prin care trecea țara, cei mai străluciți reprezentanți ai intelectualității române, patrioți luminați au protestat împotriva războiului și a ocupației germane. În rîndul soldaților și ofițerilor se dezvolta o puternică stare de spirit antihitleristă, creștea împotrivirea față de războiul antisovietic și de regimul dictaturii fasciste”¹.

La acestea, adăugăm faptul că: „...formele de manifestare a luptei antifasciste, caracterul dominant al diferitelor forme, în etape diferite trebuie analizate în concordanță cu realitățile politico-militare, cu condițiile istorice de dezvoltare și tradițiile din fiecare țară. În țările ocupate de puterile Axei, mai ales în

¹ Nicolae Ceaușescu, *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, voi. 4, Edit. Politică, București, 1970, p. 370.

acelea ocupate prin război, mișcarea de rezistență a cunoscut o trecere mai rapidă la exinderea formelor active, de luptă armată, contra ocupantului, la războiul de partizani, ajungându-se la formarea unor adevărate fronturi de luptă în interiorul țărilor respective. În țările aflate sub dominația fascistă, forma principală de luptă a rezistenței a îmbrăcat un caracter dominant politic, care a evoluat, pe căi specifice, spre același țel, sfîrșind printr-o acțiune de forță de amploare, pregătită îndelung atît din punct de vedere politic, cît și militar. În această categorie unul din exemplele reprezentative l-a oferit și România².

Aflată în Răsăritul european, cu profunde legături în întreaga subzonă a sud-estului Europei concretizate în diferite alianțe politice și economice, dar și cu puternice influențe ale Apusului, în special în linia politicii externe, țara noastră a trebuit să țină permanent seama de aceste realități, dar de fiecare dată și-a manifestat în mod independent personalitatea în luarea deciziilor privind apărarea ființei naționale și a integrității teritoriale. Aceeași poziție a fost adoptată de forțele patriotice românești și în anii celui de al doilea război mondial.

Astfel că — chiar dacă sînt o serie de similitudini cu alte mișcări de rezistență antifascistă, fapte absolut normale, avînd în vedere caracterul luptei și al dușmanului comun-fascismul, indiferent de nuanțele sale — amprenta specificității românești trebuie reliefată tocmai pentru a scoate în prim plan contribuția poporului român la cauza generală a coaliției antihitleriste.

Folosind cu tact și competență condițiile existente, Partidul Comunist Român și-a intensificat activitatea pentru mobilizarea forțelor antifasciste la acțiuni de rezistență față de cererile guvernului antonescian și ale Germaniei hitleriste referitoare la sacrificiile cerute poporului român în purtarea războiului hitlerist. Din punct de vedere al manifestărilor politico-militare, pentru perioada iunie 1941—august 1944 se pot distinge trei etape importante, cu toate că unele forme de manifestare sînt prezente pe tot parcursul perioadei citate³:

— în anii 1941—1942 se remarcă o intensă activitate de clarificare a situației în care se aflau forțele politice românești față de război; poziția P.C.R. este exprimată cu hotărîre în documentele programatice, manifeste, articole de presă, în care se fac insistente chemări la unitate împotriva acțiunilor întreprinse de guvernul antonescian pentru susținerea războiului hitlerist;

— anul 1943 este cel al realizărilor unor alianțe și coaliții politice între forțele și organizațiile antifasciste;

— anul 1944, pînă la insurecția din august, se caracterizează printr-o intensă pregătire politică și militară în vederea unor acțiuni de anvergură, menite să ducă la răsturnarea guvernului antonescian, ieșirea României din războiul hitlerist. În situația critică în care se afla țara, remorcată la politica Germaniei hitleriste, cu o economie distrusă de sacrificiile cerute de front, cu o stare de spirit potrivnică trupelor germane, singura soluție era realizarea unui consens național care să cuprindă toate organizațiile și forțele patriotice antifasciste, toate clasele și păturile sociale interesate în salvarea României de la catastrofa înfrîngerii.

Declanșarea operațiilor militare împotriva U.R.S.S. a determinat Partidul Comunist Român să ia atitudine împotriva participării României la războiul hitlerist, să se manifeste pentru mobilizarea maselor într-un Front Unic Național, în vederea răsturnării dictaturii antonesciene, ieșirea din acest război și întoarcerea armelor împotriva Germaniei naziste: „Linia politică a P.C.R. și-a găsit o reflec-tare clară în circulara C.C. din 8 iulie 1941, document prin care era stabilită tactica de luptă a partidului, corespunzător noilor condiții în care se afla țara...

² Nicolae Copoiu, Gheorghe Une, *Însemnătatea istorică a rezistenței antifasciste europene, în Rezistența europeană în anii celui de al doilea război mondial 1938—1945*, vol. I, Edit. Militară, București, 1973, p. 13.

³ În acest sens a se vedea și periodizarea propusă de tovarășul dr. Mihai Fătu, în comunicarea sa din plenul acestei sesiuni. Dînsul propune următoarele etape: I — septembrie 1940—iunie 1941; II — iunie 1941—toamna 1943; III — toamna 1943—august 1944. Menționăm faptul că în periodizarea noastră începem cu 22 iunie 1944, data declanșării atacului hitlerist împotriva U.R.S.S.

Soluția propusă de partidul comunist avea în vedere faptul că poporul român nu trebuie să aștepte pasiv rezolvarea destinului său pe fronturile luptei purtate de marile puteri ale coaliției antihitleriste, ci avea datoria să se ridice cu propriile sale forțe în lupta antifascistă...⁴.

În aceeași circulară a C.C. al P.C.R. din 8 iulie 1941 se arăta că: „Prima sarcină a comuniștilor este de a desfășura o intensă și sistematică clarificare...⁵, cu completarea: „Desfășurind această campanie de clarificare, comuniștii trebuie să se pună în fruntea maselor largi, pentru organizarea și conducerea luptei lor zilnice, pentru revendicările cele mai arzătoare și pentru legarea acestei lupte cu lupta de dezrobire națională a poporului român, împotriva ocupanților germani, și a lacheilor lor trădători de țară”⁶ (sublinierea noastră — G.M.), fapt deosebit de important în noua orientare a partidului, de a se situa pe poziția apărării dezi-deratelor naționale, deci implicit a integrității teritoriale, împotriva ciuntirilor din nefericita vară a anului 1940. La aceasta se adăuga precizarea: „Comuniștii trebuie să lucreze zilnic la formarea unității de luptă și a frontului unic al clasei muncitoare, cu muncitorii social-democrați, național-țărâniști și cei fără de partid”⁷, pentru ca în rezoluția din ianuarie 1942 a C.C. al P.C.R., această poziție de colaborare să fie și mai categoric exprimată: „Partidul nostru, fără să înceteze propa-rea principiilor sale și a programului său final, renunță la orice acțiune sau lozincă de acțiune care ar putea să-l despartă de celelalte partide, grupe și personalități patriotice, în interesul Frontului Unic Național al poporului român”⁸.

Poziția Partidului Comunist Român era arătată cu cea mai mare claritate, exprimind dorința de a realiza o largă coaliție de forțe antifasciste, capabile să opună o rezistență îndrăzită guvernului de dictatură militară de sub conducerea lui Ion Antonescu și cerințelor militare și economice, tot mai oneroase, ale Germaniei hitleriste. Alte documente elaborate în această perioadă mergeau pe aceeași linie.

Anul 1943 începe cu editarea, la 28 ianuarie, a primului număr al ziarului ilegal „România liberă”, ca organ de presă al mișcării de rezistență antifascistă și cu propunerile conținute în manifestul-program al Comitetului Uniunii Patrioților din aceeași dată.

Activitatea politică și propagandistică, cât și cea practică, a sabotării mașinii de război hitleriste se amplifică. Acte de sabotaj — mai ales asupra transpor-turilor militare germane, nemulțumiri și încercări de împotrivire au loc în uzine, pe ogoare, în rindul soldaților de pe front — sint tot mai des semnalate de către organele Siguranței. Pe străzi, în uzine, școli, localuri publice apar manifeste ale frontului Patriotic Antihitlerist⁹.

Constituirea, în 1943, a Frontului Patriotic Antihitlerist — care reunea Par-tidul Comunist Român, Frontul Plugarilor, Uniunea Patrioților, Uniunea oamenilor muncii maghiari din România — Madosz-ul, Partidul Socialist Țărănesc, organizații locale ale Patidului Social-Democrat — a dat un puternic impuls dezvoltării acțiu-nilor mișcării de rezistență din România.

În vara anului 1943, activul central al partidului comunist a conceput un ansamblu de măsuri, între care se prevedeau realizarea unității de luptă a clasei muncitoare, crearea unui sistem larg de alianțe, organizarea unor detașamente înarmate, proprii clasei muncitoare, atragerea armatei de partea forțelor patriotice

⁴ A. Simion, *O elocventă mărturie a clarviziunii și fermității Partidului Comu-nist Român în conducerea luptei antifasice*, 40 de ani de la Circulara C.C. al P.C.R. din iunie 1941, în „Scinteia”, nr. 12091, din 8 iulie 1981, p. 4.

⁵ Vezi *Crestomație pentru probleme fundamentale ale istoriei patriei și Parti-dului Comunist Român*, Edit. Didactică și Pedagogică, București, 1981, p. 438.

⁶ *Ibidem*, p. 439.

⁷ *Ibidem*.

⁸ *Ibidem*, p. 440.

⁹ Pentru amănunte asupra formelor de manifestare ale mișcării de rezistență antifascistă românească, specifice anului 1943, a se vedea exponatele din sala 45 a Muzeului Național de Istorie al R. S. România.

antihitleriste, care aveau să influențeze în mod favorabil unitatea de acțiune a tuturor antifasciștilor.

În august 1943 și conducerile P.N.Ț. și P.N.L. întreprind câteva acțiuni. În memoriul adresat regelui, arătând că „România trebuie să-și retragă trupele de pe front și apoi imediat să se retragă din sistemul politic și militar al Germaniei”. O scrisoare asemănătoare este adresată și mareșalului Ion Antonescu.

Schimbări serioase se produc și pe fronturile celui de al doilea război mondial și deci și în opinia publică internațională.

Declarația semnată la Teheran de către U.R.S.S., S.U.A. și Marea Britanie (28 noiembrie—1 decembrie 1943) stabilea planul acțiunilor comune împotriva Germaniei hitleriste.

Forțele antifasciste erau în ofensivă pretutindeni, pe fronturi, în mișcările de rezistență, în viața politică.

Anul 1943 este cel al consolidării mișcării de rezistență din România, prin multiplicarea formelor de acțiune, punerea bazelor unor solide alianțe politice, care se vor concretiza în următoarea etapă, în cursul anului 1944.

Referitor la realizarea consensului național din vara nului 1944, cităm ca foarte sugestivă prima prevedere din declarația de constituire a Blocului Național Democrat — 20 iunie —, care demonstrează baza largă a unității de acțiune pentru salvarea intereselor naționale ale țării: „Încheierea, fără întârziere, în baza ofertei făcute de aliați, a unui armistițiu cu Națiunile Unite (Uniunea Sovietică, Marea Britanie și Statele Unite ale Americii), căutând a obține condițiunile posibile cele mai bune pentru interesele țării”¹⁰.

La starea psihologică a opiniei publice românești contribuia și panica stîrnită de bombardamentele aeriene, tot mai insistente, ale aliaților asupra țării noastre, îndeosebi în zona petroliferă. Sute de avioane de bombardament și de vînătoare, pornind de la bazele din Italia și U.R.S.S., atacau, în valuri, rafinăriile de la Ploiești sau instalațiile de foraj din regiune. Aceleași avioane aducătoare de moarte răs-pîndeau și manifeste antihitleriste. În documentele vremii găsim astfel de informații. Referitor la incursunile din ziua de 4 iulie 1944, se arată: „Avioanele care au bombardat orașul Brașov au aruncat 3 feluri de manifeste «Români» și «Factorul timp», «Întîmplă-se ce se va întîmpla» și «Ce a făgăduit Germania, României?», iar al treilea intitulat «Asaltul din Apus, ascultați adevărul», iar pe cealaltă parte era imprimată harta cu sudul Angliei și nordul Franței și textul: «Asaltul din Apus, folosiți această hartă»¹¹. Aceiași gen de manifeste au fost lansate și cu prilejul bombardamentelor aviației anglo-americane din ziua de 31 iulie 1944 asupra Ploieștilor: „România în ceață” și „Ploieștii în ceață”¹².

La propaganda internă se adăuga și cea externă, exercitată prin posturile de radio ale aliaților, contribuind la informarea publicului despre mersul operațiilor militare și conjunctura politică internațională existentă în acel moment. De aceea putem afirma cu certitudine că opinia publică românească era pregătită și din punct de vedere psihologic pentru a face față unor schimbări de natură să scoată România din războiul hitlerist și să o alăture forțelor antifasciste, ale aliaților.

Cu izbucnirea evenimentelor insurecționale de la 23 August 1944 se încheia cea de a treia etapă a mișcării de rezistență antifascistă românească, cea mai fecundă și glorioasă, cu temeinică organizare pe plan politic, propagandistic și militar, etapa încoronării muncii stăruitoare a tuturor patrioților români pentru salvarea destinului național.

Schițarea sumară a argumentelor necesare delimitării celor trei etape de dezvoltare a mișcării de rezistență antifascistă a poporului român a fost făcută cu scopul de a solicita o participare largă la discuții, în vederea completării și aprofundării opiniilor cuprinse în această comunicare.

¹⁰ „România liberă”, an. II, nr. 9, din 10 august 1944, p. 1.

¹¹ Arhivele Statului București, fond Casa Regală, dosar 8/1944, f. 17.

¹² Ibidem, f. 35.

**FORMES ET ACTIONS DU MOUVEMENT DE
RESISTANCE ANTIFASCISTE ROUMAINE,
1941—1944**

R é s u m é

L'auteur met en évidence les efforts déployés par le Parti Communiste Roumain, pendant la dite période, pour l'union de tous les patriotes roumains sur une plate-forme de lutte destinée à réaliser l'écariement du pouvoir du gouvernement militaire dirigée par Ion Antonescu et retirer la Roumanie de la guerre hitlérienne pour la rallier à la coalition des forces alliées et la faire participer à la défaite de l'Allemagne hitlérienne.

En exposant sommairement les forces et actions spécifiques au développement du mouvement de résistance antifasciste du peuple roumain aux ans de la deuxième guerre mondiale, l'auteur propose que, pour la période de 22 juin 1941—23 août 1944, soient délimitées trois étapes distinctes : I/juin 1941 — fin de l'année 1942 ; II/l'an 1943 ; III/l'an 1944 jusqu'au 23 Août.